

Sygn. akt III AUa 834/20

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 listopada 2021 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący: Sędzia SA Ewa Stryczyńska

*po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 19 listopada 2021 r.
w W.*

sprawy P. E.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w W.

o składki na ubezpieczenia społeczne

na skutek apelacji P. E.

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie XIV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 23 kwietnia 2020 r. sygn. akt XIV U 154/20

I. uchyła zaskarżony wyrok w punkcie I. i poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w W. z dnia 5 listopada 2019r. nr (...) i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w W.;

II. oddała apelację w pozostałej części;

III. nie obciąża P. E. kosztami zastępstwa prawnego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w W. w postępowaniu apelacyjnym.

Ewa Stryczyńska

Sygn. akt III AUa 834/20

UZASADNIENIE

Decyzją z 5 listopada 2019r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w W. wydał decyzję, w której stwierdził, że P. E. jest dłużnikiem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne. Organ rentowy podał, że zadłużenie wraz z należnymi odsetkami za zwłokę naliczonymi na dzień wydania decyzji wynosi łącznie 3.134,48 zł, w tym: z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne w ramach deklaracji 01-39 za okres od marca 2019 r. do czerwca 2019 r. w kwocie 1.657,20 zł, odsetek za zwłokę 59 zł; z tytułu składek na ubezpieczenie zdrowotne w ramach deklaracji 01-39 za okres od marca 2019 r. do czerwca 2019 r. w kwocie 1.369,28 zł oraz odsetek za zwłokę w kwocie 49 zł.

Od powyższej decyzji odwołanie złożył P. E. wnosząc o jej uchylenie w całości. W uzasadnieniu odwołujący się zakwestionował wysokość zadłużenia oraz zarzucił naruszenie przepisów kodeksu postępowania administracyjnego przez nieterminowe załatwienie sprawy oraz niepowiadomienie go przez organ rentowy i niepodanie przyczyn zwłoki w prowadzonym postępowaniu.

W odpowiedzi na odwołanie Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w W. wniósł o jego oddalenie oraz zasądzenie kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Wyrokiem z dnia 23 kwietnia 2020r. Sąd Okręgowy w Warszawie XIV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie oraz zasądził od P. E. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w W. zwrot kosztów zastępstwa procesowego pozostawiając ich szczegółowe wyliczenie referendarzowi sądowemu.

Sąd Okręgowy ustalił, że odwołujący się P. E. (ur. (...)) z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej był zobowiązany w okresie od marca 2019r. do czerwca 2019r. do opłacania składek na ubezpieczenia społeczne oraz na ubezpieczenie zdrowotne. W okresie od marca 2019r. do czerwca 2019r. nie uregulował składek na te ubezpieczenia, w wyniku czego na koncie odwołującego się powstało zadłużenie.

Pismem z 15 lipca 2019r. organ rentowy zawiadomił odwołującego się o wszczęciu postępowania w sprawie określenia wysokości należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne, na którą składały się należności z tytułu: składek na ubezpieczenia społeczne za okres od marca 2019r. do czerwca 2019r. w ramach deklaracji 01-39 w kwocie 1.666,20 zł w tym z tytułu składek 1.657,20 zł i odsetek za zwłokę 9 zł; składek na ubezpieczenie zdrowotne za okres od marca 2019r. do czerwca 2019r. w ramach deklaracji 01-39 w kwocie 1.376,28 zł, w tym z tytułu składek 1.369,28 zł i odsetek 7 zł. Organ rentowy zawiadomił, że wymienione wyżej należności zostały ustalone według stanu na dzień 15 lipca 2019r. Ponadto organ rentowy poinformował odwołującego się, że zgodnie z art. 23 ust. 1 ustawy z 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych odsetki za zwłokę będą naliczane do dnia zapłaty włącznie. Organ rentowy wezwał także płatnika, na podstawie art. 50 § 1 k.p.a., w charakterze strony do złożenia w terminie 7 dni pisemnych wyjaśnień w sprawie przyczyn nieopłacenia składek, pod rygorem wydania decyzji w sprawie określenia wysokości należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne, na podstawie zgromadzonych dowodów. Powyższe zawiadomienie zostało odebrane przez odwołującego się 30 lipca 2019r.

Zawiadomieniem z 9 sierpnia 2019r. organ rentowy zawiadomił odwołującego się o zakończeniu postępowania dowodowego oraz, że został mu wyznaczony 7 dniowy termin, licząc od dnia otrzymania tego zawiadomienia, na wypowiedzenie się co do zebranych w sprawie dowodów i materiałów co do określenia wysokości należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne. Powyższe zawiadomienie odwołujący się odebrał 2 września 2019r.

Pismem z 4 września 2019r. organ rentowy – w odpowiedzi na pismo odwołującego się z 8 sierpnia 2019r. – podał, że zawiadomienie o wszczęciu postępowania z 15 lipca 2019r. zostało wystosowane na podstawie art. 61 § 4 Kodeksu postępowania administracyjnego oraz na podstawie art. 83 ust. 1 i art. 23 ustawy z 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Organ rentowy ponadto podał, że przepisy kodeksu postępowania administracyjnego nie wskazują terminu, w którym strona ma możliwość wypowiedzenia się i zapoznania z aktami sprawy, nie mniej powinno to nastąpić bezzwłocznie. Powszechnie został przyjęty 7-dniowy termin na złożenie wyjaśnień, liczony od dnia doręczenia zawiadomienia w postępowaniu administracyjnym. Upływ 7-dniowego terminu na zapoznanie się z aktami sprawy nie powoduje jednak, że strona traci prawo do wglądu do tych akt, a jedynie zapewnia organowi możliwość podjęcia dalszych czynności. Zgodnie z ustawą o systemie ubezpieczeń społecznych, płatnik składek ma obowiązek zawiadomić Zakład w terminie 7 dni o stwierdzeniu nieprawidłowości we własnym zakresie lub otrzyma zawiadomienia o stwierdzeniu nieprawidłowości przez Zakład. Zawiadomienie o wszczęciu postępowania numer (...) zostało wysłane na adres zamieszkania płatnika przy ul. (...), (...)-(...) W., który zaewidencjonowany jest w bazie danych ZUS na ostatnim dokumencie zgłoszeniowym składek (...) z 26 stycznia 2018r. Jednocześnie organ rentowy poinformował, że wskazany adres na dokumencie (...) jest także adresem dla korespondencji. Nadto organ rentowy podał, że osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą, zawiadamia o wszelkich zmianach w stosunku do danych wykazanych na druku zgłoszeniowym płatnika składek w terminie 14 dni od daty zaistnienia tych zmian.

Pismem z 9 października 2019r. organ rentowy – w odpowiedzi na pismo odwołującego się z 4 września 2019r. w sprawie zawiadomienia o zakończeniu postępowania dowodowego podał, że pismo organu rentowego z 4 września 2019r. zostało wysłane na adres: ul. (...), (...)-(…) W.. Ponadto organ rentowy wyjaśnił, że postępowanie w sprawie określenia wysokości zadłużenia z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej prowadzone jest na podstawie przepisów kodeksu postępowania administracyjnego i ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Zgodnie z przepisami k.p.a. – organ rentowy zobowiązany jest do niezwłocznego załatwienia sprawy, stąd też w kierowanym do odwołującego się zawiadomieniu o wszczęciu postępowania wyznaczony został 7-dniowy termin na wyjaśnienie przyczyn nieopłacenia składek. Jednocześnie organ rentowy podał, że nie zaistniały przesłanki do zmiany terminu zakończenia prowadzonego wobec odwołującego się postępowania zgodnie z k.p.a., z którego wynika, że organy administracji publicznej obowiązane są załatwić sprawę bez zbędnej zwłoki. Załatwienie sprawy wymagającej postępowania wyjaśniającego powinno nastąpić nie później niż w ciągu miesiąca, a sprawy szczególnie skomplikowane nie później niż w ciągu dwóch miesięcy od dnia wszczęcia postępowania. Organ rentowy wskazał, że w związku z prośbą przedstawioną w piśmie z 4 września 2019r. w załączeniu przekazał kserokopię akt dotyczących postępowań prowadzonych przez Wydział Realizacji Dochodów w zakresie: ulg w opłacaniu składek, sankcji, dochodzenia należności w drodze postępowania egzekucyjnego; postępowań prowadzonych przez Wydział Ubezpieczeń i Składek: anulowanie wersji danych na koncie płatnika, porządkowanie konta ubezpieczonego na podstawie ZUS KOA, przywrócenie terminu płatności na dobrowolne ubezpieczenie chorobowe, postępowań prowadzonych przez Wydział Zasiłków oraz postępowań prowadzonych przez Wydział Rozliczeń Kont Płatników Składek.

W związku ze stwierdzonym zadłużeniem na koncie odwołującego się organ rentowy wydał zaskarżoną decyzję, od której odwołał się P. E..

Sąd Okręgowy wskazał, że powyższy stan faktyczny ustalił na podstawie dokumentów znajdujących się w aktach sprawy oraz aktach ZUS. Sąd dał wiarę wskazanym dokumentom tak co do ich autentyczności, jak i zupełności, nie znajdując jakichkolwiek podstaw, by podważać ich rzetelność czy autentyczność i tym samym stwierdził, że mogą stanowić one podstawę do orzekania w niniejszej sprawie. W związku z tak ustalonym stanem faktycznym Sąd pierwszej instancji oddalił wniosek odwołującego się o dopuszczenie dowodu z przesłuchania świadka E. S. na okoliczność podejmowanych decyzji w trakcie przeprowadzonego postępowania dowodowego, a także z podejmowanych decyzji po zakończeniu postępowania dowodowego łącznie z wydaniem decyzji z 5 listopada 2019 r., a także po złożeniu odwołania oraz celowości łamania przepisów kodeksu postępowania administracyjnego

Biorąc pod uwagę przedstawione wyżej ustalenia faktyczne, Sąd Okręgowy uznał odwołanie za bezzasadne, i wskazał, że kwestią sporną w niniejszej sprawie było ustalenie, czy organ rentowy zasadnie określił wysokość zadłużenia P. E. z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne w okresie od marca 2019r. do czerwca 2019r.

W myśl art. 46 ust. 1 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2016 r., poz. 963 ze zm.) płatnik składek jest obowiązany według zasad wynikających z przepisów ustawy obliczać, potrącać z dochodów ubezpieczonych, rozliczać oraz opłacać należne składki za każdy miesiąc kalendarzowy. W myśl art. 23 ust. 1 ww. ustawy od nieopłaconych w terminie składek należne są od płatnika składek odsetki za zwłokę, na zasadach i w wysokości określonych w ustawie z 29 sierpnia 1997r. – Ordynacja podatkowa (Dz. U. z 2015 r., poz.613 ze zm.). W myśl art. 24 ust. 2 ustawy systemowej składki oraz odsetki za zwłokę, koszty egzekucyjne, koszty upomnienia i dodatkowa opłata, zwane dalej „należnościami z tytułu składek”, nieopłacone w terminie, podlegają ściągnięciu w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji lub egzekucji sądowej. Zgodnie z art. 48 powyższej ustawy jeżeli płatnik składek nie złoży w terminie deklaracji rozliczeniowej, nie będąc z tego obowiązku zwolniony, Zakład dokonuje wymiaru składek z urzędu w wysokości wynikającej z ostatnio złożonej deklaracji rozliczeniowej, bez uwzględnienia wypłaconych zasiłków oraz zasiłków rodzinnych i pielęgnacyjnych, zawiadamiając o tym płatnika. Jeżeli po wymierzeniu składek z urzędu płatnik składek złoży deklarację rozliczeniową, Zakład koryguje wymiar składek do wysokości wynikającej ze złożonej deklaracji rozliczeniowej, z uwzględnieniem wykazanych w deklaracji zasiłków oraz zasiłków rodzinnych i pielęgnacyjnych.

Sąd Okręgowy wskazał, że w niniejszej sprawie bezspornym był fakt prowadzenia przez odwołującego się działalności gospodarczej w spornym okresie. Wobec niedopełnienia przez odwołującego się obowiązku rozliczenia i opłacenia składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne na koncie płatnika powstało zadłużenie z tytułu nieopłaconych składek w wysokości określonej zaskarżoną decyzją. W związku z powyższym Sąd Okręgowy stwierdził, że decyzję organu rentowego z 5 listopada 2019r. określającą wysokość zadłużenia z tytułu nieopłaconych składek należało utrzymać w mocy, a wniesione odwołanie oddalić.

Jednocześnie Sąd Okręgowy wskazał, że odwołujący się kwestionował także prawidłowość określonych składek pod względem matematycznego wyliczenia, na co jednak nie przedstawił żadnych dowodów, w związku z czym wyliczenia dokonane przez organ rentowy na podstawie posiadanych dokumentów Sąd uznał za prawidłowe.

W części motywów wyroku dotyczących podstawy prawnej rozstrzygnięcia Sąd odnosząc się do zarzutów odwołującego się, powołał się na wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 30 października 2014r. (sygn. III AUa 146/14), że „postępowanie sądowe w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych skupia się na wadach wynikających z naruszenia prawa materialnego, a kwestia wad decyzji administracyjnych spowodowanych naruszeniem przepisów postępowania administracyjnego, pozostaje w zasadzie poza przedmiotem tego postępowania. W związku z tym, nawet jeśli decyzja ZUS posiada wady formalne, nie są one przedmiotem postępowania sądowego”.

Odnosnie zarzutu manipulowania nieprecyzyjnym, jak twierdzi ubezpieczony terminem „miesiąca” w pouczeniu decyzji podnieść należy, że zgodnie z art. 83 ust. 2 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych od decyzji Zakładu przysługuje odwołanie do właściwego sądu w terminie i według zasad określonych w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego. Art. 477⁹ § 1 k.p.c. stanowi, że odwołania od decyzji organów rentowych (...) wnosi się na piśmie do organu lub zespołu, który wydał decyzję lub orzeczenie lub do protokołu sporządzonego przez ten organ lub zespół, w terminie miesiąca od dnia doręczenia decyzji lub orzeczenia. Definicję legalną użytego w ww. przepisie pojęcia „miesiąca” zawiera art. 114 k.c. stanowiący, że jeżeli termin jest oznaczony w miesiącach lub latach, a ciągłość terminu nie jest wymagana, miesiąc liczy się za dni trzydzieści, a rok za dni trzysta sześćdziesiąt pięć.

Odnosnie zarzutu niewłaściwego doręczania pism przez organ rentowy wskazać należy, że osobie fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą należy doręczać pisma w postępowaniu administracyjnym tak, jak każdej innej osobie fizycznej zgodnie z dyspozycją art. 42 § 1-3 k.p.a. Zgodnie z art. 42 § 1 k.p.a. pisma doręcza się osobom fizycznym w ich mieszkaniu lub miejscu pracy, przez które należy rozumieć miejsce prowadzenia działalności gospodarczej. Ustawodawca posłużył się spójnikiem „lub”, a tym samym nie ustalił wiążącej organ prowadzący postępowanie administracyjne kolejności miejsc, w której doręczenie może nastąpić. Zatem uprawniona jest teza, że wybór miejsca doręczenia należy co do zasady do organu administracji publicznej, przed którym toczy się sprawa.

Mając na uwadze powyższe, Sąd na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. orzekł jak w punkcie 1 sentencji wyroku. Kosztami procesu na podstawie art. 98 k.p.c. obciążony został odwołujący się, zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu, przy czym Sąd Okręgowy w Warszawie pozostawił, na mocy art. 108 § 1 k.p.c., ich szczegółowe wyliczenie referendarzowi sądowemu.

Od powyższego wyroku apelację wniósł odwołujący się zaskarżając go w całości wskazał, że 29 lipca 2020r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych wydał decyzję zmieniającą stan faktyczny w przedmiotowej sprawie. Skarżący oświadczył, że 15 lipca 2020r. wpłacił na konto ZUS kwotę 6.200 zł, która przewyższa zdecydowanie ustaloną kwotę zadłużenia. Wobec powyższego odwołujący się wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku, oraz poprzedzającej go decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 5 listopada 2019r.

Organ rentowy nie ustosunkował się do zarzutów i wniosków apelacji.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył co następuje:

Apelacja zasługiwała na częściowe uwzględnienie i doprowadziła do uchylenia zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającej go decyzji oraz przekazania sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania.

W pierwszej kolejności należy wskazać, że treść apelacji dostarczyła podstaw do przeprowadzenia uzupełniającego postępowania dowodowego celem ustalenia, czy odwołujący się rzeczywiście, jak twierdził w apelacji, uiścił na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych kwotę 6.200 zł już po wydaniu w niniejszej sprawie wyroku przez Sąd pierwszej instancji. W związku z powyższym, Sąd Apelacyjny korzystając z uprawnienia wynikającego z art. 382 k.p.c. zarządzeniem z 28 lipca 2021r. zobowiązał pełnomocnika organu rentowego do ustosunkowania się w terminie 14 dni do twierdzenia odwołującego się, wynikającego z apelacji, że uiścił on na rzecz organu rentowego tytułem zadłużenia wynikającego m.in. z decyzji z 5 listopada 2019 r. kwotę 6200,00 zł, na potwierdzenie czego załączył do apelacji pisemny dokument przelewu na tę kwotę.

Jedynie dla porządku przypomnieć zatem należy, że postępowanie apelacyjne jest postępowaniem odwoławczym i kontrolnym, zachowuje jednak charakter postępowania rozpoznawczego. Sąd odwoławczy ma zatem pełną swobodę jurysdykcyjną, ograniczoną jedynie granicami zaskarżenia (por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 24 sierpnia 2009r., sygn. I PK 32/09, LEX 548916).

W piśmie procesowym z 14 października 2021r. (data prezentaty k. 62 a.s.) organ rentowy potwierdził, że 15 lipca 2020r. odwołujący się dokonał wpłaty kwoty 6.200 zł tytułem zaległych składek ZUS. Wpłata została rozliczona na najstarsze zadłużenie figurujące na koncie ubezpieczeniowym odwołującego się, w tym na zadłużenie wskazane w zaskarżonej decyzji z 5 listopada 2019r. Organ rentowy dodał, że 29 lipca 2020r. została wydana decyzja, w której ZUS stwierdził, że odwołujący się nie podlegał ubezpieczeniom społecznym w okresie od 1 czerwca 2019r. do 27 lutego 2020r. z uwagi na zawieszenie działalności gospodarczej. Wobec powyższego wpłata odwołującego się z 15 lipca 2020r. nie została zaliczona na poczet składek za czerwiec 2019r. bowiem odwołujący się nie podlegał już wówczas obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym. Organ rentowy wskazał również, że obecne, pozostałe jeszcze zadłużenie odwołującego się dotyczy okresów, które nie zostały objęte zaskarżoną w sprawie decyzją.

Uwzględniając powyższe ustalenia Sąd Apelacyjny doszedł do wniosku, że apelacja odwołującego się okazała się zasadna w zakresie w jakim dotyczyła rozstrzygnięcia o roszczeniu głównym, tj. oddalenia odwołania. Należy mieć bowiem na uwadze, że wprawdzie zarówno w dacie wydania zaskarżonej decyzji jak i wyroku Sądu Okręgowego, stwierdzone w tej decyzji zadłużenie rzeczywiście istniało, jednak następnie odwołujący się spłacił je w całości. Nie można zatem pozostawić w obrocie prawnym decyzji (oraz utrzymującego ją w mocy wyroku Sądu Okręgowego), potwierdzających dług, który został już przez odwołującego się spłacony. Takie działanie doprowadziłoby do sytuacji, która w ocenie Sądu odwoławczego, w składzie orzekającym w niniejszej sprawie, stanowiłaby naruszenie jednej z fundamentalnych zasad, wynikających z Konstytucji - zasady demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (art.2 Konstytucji). Nie do pogodzenia z tą zasadą byłoby utrzymanie takiego stanu prawnego, w którym odwołujący się z jednej strony nie jest zadłużony wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (o czym świadczą poczynione w sprawie ustalenia faktyczne, nie budzące wątpliwości, w tym przyznanie przez pozwany organ rentowy, że kwota zadłużenia została uiszczona), z drugiej zaś strony w obrocie prawnym nadal pozostawałaby prawomocna decyzja ZUS, stwierdzająca nieistniejące już zadłużenie odwołującego się. Obowiązkiem Sądu (także odwoławczego) wydającego wyrok, wynikającym z odpowiednio zastosowanego art. 316 § 1 k.p.c., jest wzięcie za podstawę stanu rzeczy istniejącego w chwili zamknięcia rozprawy. Należy przy tym mieć na uwadze, że przepisy kodeksu postępowania cywilnego nie dają sądowi powszechnemu, w sytuacji procesowej zaistniałej w niniejszym postępowaniu, możliwości umorzenia postępowania. Sąd Apelacyjny nie miał również uzasadnionej podstawy do dokonania merytorycznej zmiany wyroku Sądu pierwszej instancji, który w dacie jego wydania był bez wątpienia prawidłowy – odpowiadający stanowi faktycznemu i prawnemu.

Wskazać przy tym należy, że gdyby organ rentowy na skutek dokonania przez odwołującego się opisanych wyżej spłat, wydał decyzję uchylającą zaskarżoną decyzję z 5 listopada 2019r., wówczas Sąd Apelacyjny miałby możliwość umorzenia postępowania apelacyjnego, jednakże w niniejszej sprawie sytuacja taka nie miała miejsca. Jednocześnie

organ rentowy, potwierdzając brak zadłużenia wynikającego z omawianej decyzji, w piśmie z 12 października 2021r. wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów zastępstwa prawnego od apelującego, nie uzasadniając merytorycznie tak sformułowanego stanowiska procesowego. Sąd Apelacyjny uznał to stanowisko, wobec spłaty przez odwołującego się zadłużenia, za wadliwe uznając, że nie jest dopuszczalne utrzymywanie w obrocie prawnym decyzji, co do której odpadła podstawa faktyczna i prawna, a oddalenie apelacji stanowiłoby jej „przypięczętowanie” skutkując uprawnieniem decyzji i zaskarżonego wyroku. W zaistniałej sytuacji Sąd odwoławczy, nie znajdując usprawiedliwionych podstaw do oddalenia apelacji, uznał, że należy uchylić zaskarżoną decyzję i przekazać sprawę organowi rentowemu, co uczynił na podstawie art. 477^{14a} k.p.c. Rozpoznając ponownie sprawę, Zakład Ubezpieczeń Społecznych władny jest umorzyć postępowanie wywołane zaskarżoną decyzją, jako że wobec dokonania spłaty zadłużenia przez odwołującego się, stała się ona bezprzedmiotowa, choć nastąpiło to dopiero na etapie sądowego postępowania odwoławczego.

Apelacja odwołującego się podlegała natomiast oddaleniu w zakresie w jakim dotyczyła rozstrzygnięcia o kosztach postępowania w zakresie zastępstwa prawnego organu w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji. Jak już bowiem wyżej wskazano, wyrok Sądu pierwszej instancji w chwili jego wydania był prawidłowy i znajdował uzasadnienie w ustalonych w sprawie faktach i poprawnie zastosowanych przepisach prawa materialnego. Z ustaleń faktycznych poczynionych przez Sąd pierwszej instancji wynika wszakże bezsprzecznie, że odwołujący się był zadłużony wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne, a zadłużenie to odpowiadało kwotom wymienionym w zaskarżonej decyzji. Zważywszy na to, Sąd Okręgowy prawidłowo uznał, że o kosztach procesu należało orzec na podstawie art. 98 k.p.c., tj. zgodnie z zasadą odpowiedzialności strony za wynik sprawy. Odwołanie słusznie zostało oddalone bowiem w chwili zamknięcia rozprawy odwołujący się rzeczywiście pozostawał dłużnikiem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na kwoty wynikające z decyzji, zatem decyzja była słuszna. Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Apelacyjny oddalił apelację w części dotyczącej kosztów postępowania, o czym orzekł na podstawie art. 385 k.p.c.

Jednocześnie jednak, biorąc pod uwagę stan rzeczy zaistniały w toku postępowania międzyinstancyjnego (spłata zadłużenia) Sąd Apelacyjny uznał, że istnieją uzasadnione podstawy do nie obciążania odwołującego się kosztami zastępstwa prawnego organu rentowego w postępowaniu apelacyjnym - na podstawie art. 102 k.p.c.. Zgodnie z tym przepisem, w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów, albo nie obciążać jej w ogóle kosztami.

Przywołany przepis, realizujący zasadę słuszności, stanowi wyjątek od ogólnej reguły obciążania stron kosztami procesu, zgodnie z którą strona przegrywająca sprawę jest zobowiązana zwrócić przeciwnikowi, na jego żądanie, koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (art. 98 § 1 k.p.c.) – tzw. zasada odpowiedzialności za wynik procesu. Hipoteza przepisu art. 102 k.p.c., odwołująca się do występowania „wypadków szczególnie uzasadnionych”, pozostawia sądowi orzekającemu swobodę oceny, czy fakty związane z przebiegiem procesu, jak i dotyczące sytuacji życiowej strony, stanowią podstawę do nie obciążania jej kosztami procesu (por. m.in. postanowienie SN z 13 grudnia 2007r., sygn. I CZ 110/07, niepubl.). Do kręgu „wypadków szczególnie uzasadnionych” należą okoliczności zarówno związane z samym przebiegiem procesu, jak i leżące na zewnątrz. Do pierwszych zaliczane są sytuacje wynikające z charakteru żądania poddanego rozstrzygnięciu, jego znaczenia dla strony, subiektywne przekonanie strony o zasadności roszczeń, przedawnienie. Drugie natomiast wyznacza sytuacja majątkowa i życiowa strony, z tym zastrzeżeniem, że niewystarczające jest powoływanie się jedynie na trudną sytuację majątkową, nawet jeśli była podstawą zwolnienia od kosztów sądowych i ustanowienia pełnomocnika z urzędu. Całokształt okoliczności, które mogłyby uzasadniać zastosowanie tego wyjątku powinny być ocenione z uwzględnieniem zasad współzycia społecznego (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 1 grudnia 2011r., sygn. I CZ 26/11, niepubl. i z 25 sierpnia 2011r., sygn. II CZ 51/11, niepubl.). Rozstrzygnięcie na podstawie art. 102 k.p.c. ma zatem charakter dyskrecjonalny, a kontrola instancyjna w tym zakresie jest ograniczona do sytuacji gdy zastosowanie tego przepisu nie zostało w ogóle uzasadnione bądź nastąpiło z rażącym naruszeniem reguł przewidzianych w tym przepisie (por. post. SN z 18 kwietnia 2013r., sygn. III CZ 75/12, LEX nr 1353220).

Biorąc pod uwagę okoliczności opisane w głównej części rozważań wskazać należy, że odwołujący się wywodząc apelację mógł być przekonany o swojej racji, ponieważ dokonał spłaty zadłużenia, które stanowiło istotę sporu. W zaistniałej sytuacji brak jest w ocenie Sądu odwoławczego podstaw do obciążania odwołującego się odpowiedzialnością finansową za toczący się nadal proces (w zakresie kosztów zastępstwa pełnomocnika organu rentowego), skoro mógł on oczekiwać uchylecia zaskarżonej decyzji wobec spłaty wynikającego z niej zadłużenia. W tym stanie rzeczy, Sąd odwoławczy uznał, że istnieje uzasadniona podstawa do nieobciążania odwołującego się kosztami zastępstwa prawnego organu rentowego w postępowaniu apelacyjnym i na podstawie art. 102 k.p.c. orzekł jak w punkcie III sentencji wyroku.

Ewa Stryczyńska